

NAJMÁNYI LÁSZLÓ

SPIONS

Hatvankettedik rész

Ball minden társadalomjobbító funkcionalizmus-sal, valamint doktrínával szemben a hagiográfiát, jelesül a klimakhoszi és szimeoni rendíthetlenség, valamint a pseudo-dionüszoszi háromszor hármas szakrális hierarchia (szeráfok-kerubok-trónusok / uralmak-erősségek-hatalmasságok / fejedelemségek-arkangyalok-örzöngyalok) misztériumait demonstrálja – a Krisztussal való unio mystica eléréséért. Egyszerre szólni a szerzetesi misztika elragadtatót nyelvével és az aeropagítészi szigorú hierarchia-misztika nyelvével, a misztikus élet és a szentségi élet egységében létezni. Megkísérelni a lehetetlent a modernitásban, visszatalálni az alászállásokból a polifóniákat szervező cantus firmushoz, úgy írni mintha az egy lamentáció lenne, ahogy Pseudo-Dionüszosz Areopagitész *az isteni nevekről*. „Amiképpen fölöslegessé vált a szellem képessége is, mikor a lélek Isten képét ölti magára titkos egyesülésben, s a hozzáférhetetlen fénysugár lezaporoz rá fényzapporral, mely szemmel fel nem fogható. S mikor a szellem érzéki dolgok útján a szellemi szemlélődés felé feltörni igyekszik, az érzéki dolgok közül mindennél becseesebbek a legérthetőbb átvitelek, a legvilágosabb szavak s a legélesebben felvillanó képek.” Vagy: „Kik Isten ígését helyesen hallgatják, megértik: a szent teológusok szerint azonos jelentésű a szeretet s a szerelem neve, mert Istenről beszélnek. E név hatalma egyesítő, egybegyűjtő, jelesen elvegyítő, mely a szépben, a jóban, mert szép és jó, eleve létezett, s a szépből, a jóból, mert szép és jó, áradón forrászik. Ez tartja össze az egyenrangúakat kölcsönös kötelességgel, ez ösztönzi az élen állót, az alacsonyabbnak gondját viselje, s az alacsonyabb rendű szívébe oltja, hogy a felsőbbrendűhöz forduljon. S az Isten-szeretet még önfeledtető is, nem tűri, hogy csak az övéi legyenek az Őt szeretőik, de azokéi is, kiket szeretniük kell. Bizonyoság rá, hogy a felsőbbrendű az alacsonyabb rendűről gondoskodik, s az egyenrangú az egyenrangúval összetart, s az alárendelt Isten nevében az élen állóhoz fordul. Ekképpen Pál, a nagy apostol Isten-szerelemtől ittasulva s hatalmától önfeledten elragadva Isten-ihletett szájjal szól. Nem én élek immár, hanem Krisztus él bennem.”

Ballt felemésztette a nélkülözések hatása és a rendkívüli erőfeszítés, hogy kiragadja magát a relativizmusokból és inkarnálja a *szentül-szerzettséget*. Egy rendkívüli helyen, Sant' Abbondióban hal meg. Emmy Hennings állítólag gyári munkásként élt és nevelte kislányát, Annemarie-t. Nem tudom, hogy érdeklődött-e Emmy sorsa iránt valamely, az „időben bennmaradt” és a „semleges államban” avagy kapitalizmusban milliommossá váló egykori lázadó modernista.

2016 február 11.

Dionüszosz, Ishtar, Apolló, David Bowie, Amszterdam, huhogás

“Homo Sapiens have outgrown their use

(...)

You gotta make way for the Homo Superior”

David Bowie: *Oh You Pretty Things*¹

“I got nipples on my titties, big as the end of my thumb

I got somethin' between my legs'll make a dead man come”

Lucille Bogan: *Shave 'em Dry* (1935)²

„– Zivatar közeledik! dörmögte, s a könyvespolc fenekéről egy láncos lakattal lezárt természetes fóliánsot emelt ki. Mielőtt azonban felnyitotta volna, az órára pillantott, melynek számlapjára a halál csontvázképe volt kaszával és homokórával felpingálva, köröskörül e jelmonddal: »Harum una veniet, quae tibi dicet abili!«” Tízéves koromban, 1957 tavaszán, míg apám, állására pályázó haverjai feljelentése következtében vízzel elárasztott börtöncellája priccén gubbasztva töltötte napjait, győri szomszédunk, egy feketelistázott, elegáns idős arisztokrata könyvtárának kincsei között kutakodva kezdtem ismerkedni az okkult tudományokkal. Kezembe került ugyanis Donászy Ferenc gyönyörű metszetekkel illusztrált, egy fiktív reneszánsz kori magyar alkímista, Bornemissza Lóránd főkamarmester aranycsinálási kísérleteiről tudósító könyve, *Az arany szalamandra*.³ A könyvben,

1 Dal az 1971-ben kiadott (GB, US, RCA Records) *Hunky Dory* albumról

2 https://www.youtube.com/watch?v=2ko2VXpW7_g

3 Donászy Ferenc: *AZ ARANY SZALAMANDRA* (Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.T., Budapest, 1906)

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Timeship ORGON –
Occult Stage, 2016
digitális kollázs;
a művész
archívumából

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Timeship ORGON –
Dionysos Shrin,
2016
digitális kollázs;
a művész
archívumából

amelyet tulajdonosa nagylelkűen nekem ajándékozott,⁴ szó volt a régi korok nagy misztikusai, Abrahamii Eleazarus ben Peixoto mór alkimista, Hermész Trismegisztosz, Carneolus, Ghirlandius, Paracelsus, Nostradamus, Albertus Magnus, Villanova és mások tanításairól, kabbaláról, fekete és fehér mágiáról, templomosokról, rózsakeresztesekről, káldeus papokról, boszorkányságról, ómenekről, csodákról és jelenésekről, mindenről, ami egy titkok iránt érdeklődő kisfiú fantáziáját megmozgathatta.

A bolsevista rémálom lábszagú poklában töltött ifjúságom sötét évei alatt a rock volt belső életem zenei narratívája. Mindig megjelent olyan album, szám, amelyik képes volt tökéletes pontossággal megszólítani azokat a gomolygó, zavaros érzéseket, amelyeket éppen meg akartam érteni. A rock szfinx-szerűen masszív, robusztus igazságai nemcsak saját belső világomhoz adtak kulcsot, hanem az ősi misztériumok titkos birodalmainak kapuit is megnyitották. Az *arany szalamandra* adta beavatás után az okkult tudományokkal elsősorban nem könyveken keresztül – az okkultizmus szakirodalmát a tiltott olvasmányok közé zárta a kor a maihoz kísértetiesen hasonlító politikája –, hanem rocklemezek, a Beatles, Rolling Stones, Led Zeppelin, Deep Purple, Black Sabbath, King Crimson, Doors, később David Bowie dalai, lemezborítói közvetítésével ismerkedtem.⁵

Ahogy Peter Bebergal írja rendkívül informatív könyvében,⁶ a rock spirituális affinitása az okkultizmussal nagyrészt az okkult természetéből következik. Az okkult – népszerűvé vált kifejezés a természetfeletti, a gnózzissal, mágiával és misztikus ideákkal foglalkozó spirituális iskolák, irányzatok, tevékenységek széles skálájának megnevezésére, kategóriába szorítására – unortodox, nonkonformista, eretnek közösségeken belül működik. Szerartásai nem egyeznek a tradicionális, társadalmilag elfogadott vallási renddel. Az okkult gyakorlata egyének és közösségek kísérletei, hogy aktívabb szerepet játszassanak saját lelki sorsuk alakításában, hogy közvetlenül kommunikálhassanak az istenivel. Az istenivel való személyes találkozás vágya különböző megjelenési formákban mutatkozott a történelem során világszerte: a középkori zsidó misztikusok munkásságában, a templomos lovagok és kathar „eretnekek”, rózsakeresztesek, szabadkőművesek titkos tanaiban, később az amerikai *pentecostal* keresztények elképzeléseiben, a buddhizmus és a jóga ugyancsak amerikai kisajátításában. A tudomány kinevette, a *mainstream* kereszténység máig az ördög manipulációjának minősíti ezeket a kezdeményezéseket. A reneszánsz mágusait és alkimistáit,

mint például Giordano Brunót eretnekeként ítélték máglyahalálra. Jellemző módon – minden tiltás érdeklődést szül – a pogánynak, sátánistának minősített spirituális gyakorlatok éppen a tiltások, üldöztetések miatt maradtak az emberiség szellemi evolúciójának részei. Az okkulttól való félelem politikai célokból történő felhasználása életben tartotta a babonákat és az elfogadottól különböző vallási nézeteket. Az intézményesült kereszténység teljesen és örökre be akarta zárni a „pogányság” kamráit – olyannyira, hogy a Kr.u. 3. században levezényelt alexandriai könyvégető orgiák során a káldeus papok könyvei mellett a görög filozófusok, írók, költők könyvei is égtek a máglyákon⁷ –, annak ellenére, hogy az egyház „pogány” mítoszok – például az újraszülető Isten – átvételével definiálta magát.

Az extázis élményére, az életöröm átélésére és átadására irányuló ősi emberi ösztönt nem lehet elfojtani. Míg az intézményesült keresztény egyház kötelezővé tette a rosszkedvet, melankóliát, szomorúságot, titokban továbbra is működtek a test örömein keresztül transzcendenciát kereső, szertartásaikban színházi elemeket és tömegpszichóziát egyaránt alkalmazó közösségek. Ugyanakkor a divinitás keresésének szándéka ezekben a közösségekben is elkorcsosult, elveszett, amíg az 1950-es évek elején, éppen az európai vallásüldözések, spirituális cenzúra elől menekülő Amerikájában meg nem született a rock and roll.

A rock jelensége modern, de lelke az ősi misztérium-kultuszok vad tüzeiből pattant elő. Gyökerei azokból az időkbelől szívják az életerőt, amikor a mítosz és beavatás a tánc, a bódultság, és az extatikus, orgiasztikus tivornya keverékében olvadtak össze. A rock a tudatalatti valamelyik mechanizmusának segítségével megidézi a misztérium-kultuszok régi isteneit, rekonstruálja a rituálékat, amelyek során az itáláldozat (*libáció*) és a tudatmódosító varázsszerek használata, a hangos, repetitív zene és a tánc vezet a transzcendenciához. Dionüszosz, „az Isten, aki megérkezik”, akit nem lehet sem prédikációval, sem tűzzel, sem vassal az emberektől távol tartani, megköveteli, hogy táncolva kiabálj a dombok között az erdő felé vonulva, hogy teljes erődből püföld a dobodat, vagy fújd, vond, pengesd a zeneszerszámot, amelyed éppen van. Ne törődj azzal, hogy a zenéd jó vagy rossz, csak legyen elég hangos, hogy felébressze a szomszédokat. A rock nem zene, hanem *hangzás*. Erős, egyéni hangzás, nem lány tücsökciripelés, finom sóhajtozás. A rock az okkultnak minősített afrikai hitrendszerek és a dionüszoszi görög hagyományok rituáléi ritmusainak és vokális kifejeződéseinek szintézise.

4 Az *arany szalamandra* azóta is legféltebb kincseim közé tartozik, Párizson, Torontón, New Yorkon át, a Karib-szigetektől Patagóniáig, Indiáig, Nepálig, Indonéziáig mindenhol elkísért utazásaim során.

5 Az 1970-es évek elejétől persze a Szent Tamás által bemutatott Hamvas Béla könyvei is fokozták érdeklődésemet a természetfeletti, a számomra kínzóan szűk közmegegyezéses valóság túl dimenzióiról.

6 Peter Bebergal: *SEASON OF THE WITCH – How the Occult Saved Rock and Roll* (Jeremy P. Tarcher/Penguin, New York, 2015)

7 Részleges fennmaradásukat az arab fordításoknak köszönhetjük.

A rock a modern kor minden más művészeti formájánál erősebben kapcsolódik az okkult miszticizmushoz, a közmegegyezéses valóság fátyla mögötti spirituális birodalmak titkaihoz. A rock koncertek pogány, sámánisztikus vallási szertartások. Az extázis ősi urait, Pánt és Dionüszoszt megidézni szándékozó, az elemi ösztönök szabadon engedésére irányuló rituálék. A rock a régi készítés egyik aspektusa: bármilyen rendelkezésre álló eszközzel kikalapálni, hogy mit jelent embernek lenni. Hirdetni az emberi lét féktelen örömét és őrítő fájdalmát. Az éktelen, a gondolkodás terhétől megszabadító zaj, a monoton, primitív ritmusok közösséggé formálják az arctalan, dimenzióhiányos, magányos tömeget. Sok ezer éven át a zenélés elválaszthatatlan volt a vallásos aktivitástól. Kezdetben a varázslás hipnózist, transzállapotot előállító eszköze volt. Belőle nőtt ki a színház és a költészet.

Az intézményesült keresztény egyház – ősi zsidó tiltásokra támaszkodva, azokat megszigorítva⁸ – száműzte a szexuális örömeket a hívők életéből. A nemiség funkcióját a multiplikációra korlátozta, de a szexuális aktust még ebben a szerepében is bűnnek minősítette, hogy fenntartsa a saját működéséhez elengedhetetlenül szükséges, állandó, gyötrő büntudatot. A gyermekek nem örömben, hanem bűnben fogantak. Ezt előbb a szülőknél, aztán szerelmük gyümölcsében – voltaképpen sátánfatty – is tudatosították.

A rock egyetlen, a korabeli puritán keresztény erkölcsök szerint sátánista követeléssel indult: szeretkezni akarok! Most, azonnal! Nem gyermeknemzés céljából, hanem saját gyönyörűségemre! Az eredeti követelés az 1960-as években a természetfeletti, az okkult tudományok és a keleti vallások iránti érdeklődéssel egészült ki, mert a háború után született fiatalok milliói – korábban soha nem élt az Újvilágban anyai fiatal, mint akkor – számára nem volt érdekes, aktuális a mainstream egyházak erkölcsi tilalmakban, életkorlátozásban megnyilvánuló, humortalan tanítása. A rockszínpadon indiai zenészek – elsőként a George Harrisons tanító Ravi Shankar szitárvirtuóz – és indiai guruk tűntek fel. A közönség ősi indiai mantrákat skandált. Az amerikai kisvárosok erdei tündéreknek öltözött mezítlábas, lábujgyűrűket viselő leányai a megvilágosultságot, a harmadik szemet jelképező pettyet festették homlokukra. A rockszámokban keleti dallamok és ritmusok, a lemezbontókon hindu és buddhista szimbólumok mellett az európai okkultizmus jelképei, köztük a lefelé fordított, tévesen a Sátán jelképének tartott ötágú csillag jelentek meg. A Beatles *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band*⁹

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Timeship ORGON –
Apollo Shrine
2016, digitális
kollázs; a művész
archívumából

című, az LSD tripek élménye inspirálta lemezének a kor ikonikus figuráinak csoportképét mutató borítóján feltűnt a Nagy Szörnyeteg, a magát az Antikrisztus 666-os számával identifikáló, transzneműséget, szexmágiát, önfelédet hedonizmust, gátlástalan individualizmust propagáló Aleister Crowley. A nagy rivális, a Rolling Stones válaszul kiadott *Their Satanic Majesties Request*¹⁰ című lemezének 3D borítóképén¹¹ középkori kosztümökbe öltözött társaktól övezve Mick Jagger, az együttes frontembere csúcsos, holdsarlóval díszített varázslósüveget és varázslóköpönyeget visel, mögötte az égbolton a Szaturnusz bolygó, az alkímia szimbóluma. Egy évvel később pedig a *Beggars Banquet*¹² című albumon megjelent a *Sympathy for the Devil*, a dal, amely egy nagyvonalú mentális gesztussal véget vetett a fahéj- és mosdatlanságszagú, porcukros „Peace & Love” hippie álomnak.¹³

A rockegyüttes frontembere – Dionüszosz megtestesülése – helyettünk él. Olyan szép, erős és szabad, amilyenek mi soha nem lehetünk, mert kicsi, béna, nyamvadt, sápatag töredék bennünk a lélek. Bölcs, nagy titkok tudója. Megmondja – szívünkbe ordítja –, mit és hogyan kell tennünk. Tanító. Megváltó. Vezér. A rockszínpadon nincs demokrácia. A rock királyság. A basszusgitáros nem villoghat erősebben, mint a frontember. A hangszerével lányokat és fiúkat egyaránt az erdőbe csábító Pán szerepét felvevő szólógitáros is csak akkor tündökölhet, amikor a frontember engedi. A Zeusz főisten és Szemelé, Kadmosz, Théba királyának lánya szerelméből született, a bukolikus görög tájat a sípján játszó, kecskeszarvú Pán, szexmániás, permanens extázisban táncoló erdei nimfák (*menádok*) és a meredező falloszú szatírok társaságában járó Dionüszosz, a római Bacchus (*Liber*) ősképe, a „szent kívülrálló”, a „szent idegen”, az „újjászülető” a legfiatalabb az Olümposz görög istenei közül. Az egyetlen, akinek halandó volt az anyja. Dionüszosz a társadalmon kívüliek védelmezője.¹⁴ Mindazt szimbolizálja,

10 The Rolling Stones: *Their Satanic Majesties Request* (LP, UK/US, Decca, 1967)

11 Az 1960-70-es évek lemezbontói a korabeli képzőművészet élvonalába tartoztak.

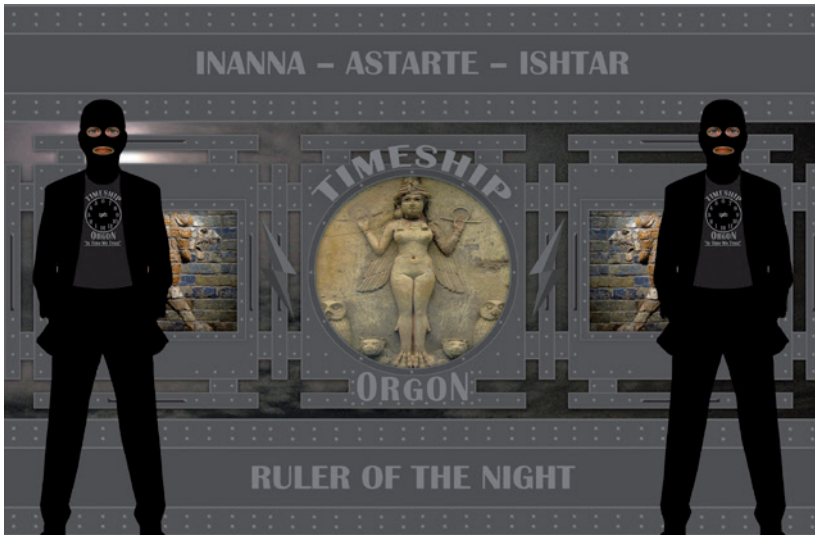
12 The Rolling Stones: *Beggars Banquet* (LP, UK/US, Decca, 1968)

13 A szabad világ rockzenéjét az elsziruposodástól, elsőkélyesedéstől megmentő misztikus, okkult hatásoknak nyoma sem volt, máig sincs a magyar rockzenében. Ennek okai a spirituális dimenziók létezését tagadó materialista diktatúra tilalmai mellett a közönségigény abszolút hiánya. A mindig mindent mindenkinél jobban tudók népet nem érdekli semmi, ami a törkölypálinka és tokaszalonna kreálta realitáson túl él és történik. Ráadásul a területen túltengő gravitáció miatt a korszellem ide mindig legalább öt éves késéssel, megfáradva, kiüresedve érkezik. A hippis szellemiség is csak akkor érte el az apró, önmaga farkát rágcsáló, vörös kolóniát, amikor nyugaton már régen felváltotta a punk, és amikor ideért, kénytelen volt alkalmazkodni a helyi spirituális igénytelenséghez, nem hozta magával a misztikus dimenziókat, csak a sarukban bűzlő koszos, formátlan lábakat és az egyenlőség romboló illúzióját.

14 A hasonlóságot a keresztény mitológia Jézusa és Dionüszosz között elsőként az élete utolsó 40 évét lélekben a görög Aranykorban töltő Friedrich Hölderlin fedezte fel és tárta a világ elé 1800–1801 között írt *Brod und Wein* (*Kenyér és bor*) és az 1801–1803 között született *Der Einzige* (*Az egyetlen*) című verseiben. Hölderlinről a SPIONS eposz 23., *A kommunizmus kísértetei és Hölderlin boldog szelleme* című fejezetében írtam részletesen.

8 A héber *Tizparancsolat* a keresztény változattal ellentétben nem a paráználkodást, hanem a házasságtörést tiltja.

9 The Beatles: *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* (LP, UK/US, Capitol Records, 1967)

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Timeship ORGON –
Ishtar Shrine,
2016, digitális
kollázs; a művész
archívumából

ami vad, zabolátlan, kaotikus, veszélyes, váratlan. Mindent, ami kiszökik a józan emberi ész skatulyáiból. Mindent, aminek bekövetkezte egyedül az égiek kiszámíthatatlan, megjósolhatatlan akcióiból következik.

„Ha nem adod nekem a Mennország Bikáját, betöröm a pokol kapuit és szétzúzom a reteszeket; összekeverednek majd az emberek, a fentiek a mélységek lakóival. Felhozom a halottakat, hogy az élőket egyék, és a halottak többen lesznek, mint az élők”, fenyegeti a féktelen természetéről hírhedt, elkényeztetett Ishtar apját, a főisten Anut, amikor az nem hajlandó segíteni a bosszúban az istennő kegyeit visszautasító Gilgamesh ellen. Az apa végül persze enged lánnya kérésének, Ishtar megkapja az égi bikát. Ha az együttes frontembere nő, személyében általában a termékenység, szerelem, háború, az éjszaka és a szex babiloni istennője, a kurvák védelmezője¹⁵ jelenik meg a rockszínpadon. Az istennő számtalan szeretőt csábított magához. Kegyetlenül bánt velük, bilincsből, pórázon tartotta, korbácsolta, kínoztta, verembe zárta, rájuk unva megölte őket. Ishtar szerelme még az istenek számára is végzetes volt, Tammuzt, az aratás istenét is meggyilkolta. Amikor a szexistennő leszállt az Alvilágba, hogy visszaszerezze halott szeretőjét, minden szexuális tevékenység leállt a Földön. Ishtar bolygója a Vénusz, jele a nyolcágú csillag, szent állata az oroszlán.¹⁶ *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik*¹⁷ című, 1872-ben írt értekezésében a David Bowie-t erősen inspiráló német filozófus, Friedrich Nietzsche¹⁸ megállapította, hogy az apollói és dionüszoszi esztétikai princípiumok feszültsége szülte a görög tragédia műfaját. A kettő összjátékában Dionüszosz a rendtelenséget, irracionáltságot, míg Apolló a racionalitást, rendezettséget képviselte. *A Jenseits von Gut und Böse: Vorspiel einer Philosophie der Zukunft*,¹⁹ a *Götzen-Dämmerung, oder, Wie man mit dem Hammer philosophiert*,²⁰ a *Der Antichrist*²¹ és az *Ecce Homo*²² című műveiben Dionüszosz a hatalom féktelen, gátlástalan, korlátolatlan akarásának (*der Wille zur Macht – Will to Power*) megtestesüléseként jelenik meg.

Míg a Led Zeppelin énekese, Robert Plant és Iggy Pop munkásságában a dionüszoszi elemek domináltak, a rock legnagyobb erejű mágusa, David Bowie személyében az apollói és dionüszoszi energiák, a rend és a káosz együtt jelentek meg. Mint nem evilági jelenség, feltűnése előre jelezte a hatodik faj, az ember-ürlény mutánsok, a nietzschei *Übermensch* (Supermen – az emberfeletti emberek),

15 Ishtar székvárosa, Uruk a szent prostituáltak (*hierodoulos*) székhelye, voltaképpen nagyváros méretű kupleráj volt.

16 Ishtarnak a 70. születésnapom tiszteletére, 2016. február 8-án alapított együttesem, a Timeship ORGON *Timeship Remake* című számának videójában állítottam emléket: https://www.youtube.com/watch?v=Zr9YbPBZn_o&feature=youtu.be

17 *A tragédia születése a zene szelleméből*

18 Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844–1900)

19 *Jón és rosszon túl: Prelúd a jövő filozófiájához*

20 *Az istenek alkonya, avagy hogyan lehet kalapáccsal filozófálni*

21 *Az Antikrisztus*

22 *Íme az ember*

a punk sötét csillagainak eljövételét. Az 1970-es évek közepétől a mutáns faj megérkezése a kortárs művészeti kutatások fókuszába került.²³ Aki figyelemmel tanulmányozta az első, még nem *mohawk* tarajt viselő, hanem rendkívül elegáns angol dandykként feltűnő punkzenészeket, láthatta a korábban domináns szőrös, pocakos, elhanyagolt külsejű hippisztártóktól való extatikus különbözőségeket. Nem elpuhult tunyaságot, a muzsikusi szerepben történő tetszelgést, hanem a katonás fegyelmezettséget, a világ feletti hatalom megszerzésének leplezetlen szándékát sugározták. Ahogy a korabeli Párizs szellemi életét felkavaró, magát a nyugati ifjúság erkölcsi züllesztésének missziójával érkezett szovjet kém-kommandóként reklámozó SPIONS is.

Párizs, 1978 májusa. Unalmas vernisszázatok, értelmetlen, szellemtelen kortárs művészeti akciók. A redundancia tombolása. Nem vették észre, hogy a Zeitgeist évekkel korábban átköltözött a „tudományos és vallásos rock and roll”-ba, ahogy a SPIONS frontembere meghatározta aktuális tevékenységünket.

Míg a SPIONS frontembere és az ARTEFACT francia együttes tagjai egy Párizshoz közeli kastélyban (Château d'Hérouville) berendezett stúdióban dolgoztak a *THE PARTY* lemez felvételén, az 1979 koratavasán Budapestre látogató Josine van Droffelaar, az amszterdami de Appel galéria társtulajdonosa meghívására vonattal Hollandiába utaztam. Tíz napig azt csinálhattok a galériában, amit akarok, szolt a felkérés. Mivel SPIONS koncert megrendezésére nem volt lehetőség, nem akartam semmit. Közöltem meghívómmal, hogy nemrég születtem újra, még teljesen tudatlan és nagyon kíváncsi vagyok, ezért csak megfigyelőként fogok a galériában tartózkodni, ez lesz az akcióm, nevezhetjük akár happeningnek is, de minek. Kaptam egy hippiszléssel berendezett vendéglakást a galéria közelében, tisztességes honoráriumot és kalauzokat a kifinomult eleganciával öltözött, nem evilági mutánsoknak tűnő Ulay és Marina Abramović személyében. Érkezésem napján két kékszemű husky kutyájuk társaságában érkeztek a galériába. Hosszan beszélgettünk, aztán indiai étterembe vittek vacsorázni.

A délelőttöket a galériába belátogató művészekkel ismerkedve töltöttem, délutánoként és este a várost jártam Ulay és Marina lélekemelő társaságában. Elvittek a menedékhelyként is szolgáló videó-archívumba – akkor még csak pár hasonló profilú kulturális intézmény

23 Elég itt az akkor Genfben élő Szent Tamás munkásságára utalnom, aki saját leánygyermekében fedezte fel a mutánst.

működött a világon –, ahol a vetítőterem nézőterén aludtak a vándorok. Megmutatták a Sex Pistols menedzsere, Malcolm McLaren *The Great Rock'n'Roll Swindle* című nagyszerű filmjét, amelyből többek között a SPIONS *Never Trust a Punk* című számához 30 évvel később készített videó-művem²⁴ egyes részleteit loptam (*nicked* – David Bowie terminusával). Levetítettek egy betiltott amerikai tévéfilmet is a lengyel pápa látogatásáról az Újvilágban. Az illető akkor már rocksztárnak képzelte magát. Hosszú, kínos percekig huhogott a mikrofonba, miután az amerikai ifjúság képviselői országuk jelképeivel, gitárral és fehér pólóval ajándékozták meg. A pápa belehuhogott a mikrofonba,²⁵ a közönség visszahuhogott, újra és újra. A bíborosok izgatottan tanácskoztak a háttérben. Hogyan kellene ezt az idétlen szituációt diszkréten megszüntetni? Három-négy perc is eltelt a *call and response* törzsi huhogással. A pápából előbuggyant valamennyiünk közös afrikai őse, *Erzulie Fréda Dahomey Mambo*,²⁶ a tánc és az ének Ishtarnek megfelelő afrikai istennője, és az amerikai tévénezők százmilliói szeme láttára erotikusan próbált egyesülni közönségével, amíg az egyik bíboros a trónhoz nem lépett. A zavarában vakaródzó, pislogó egyházi méltóság diszkréten súgott valamit a huhogó szentatya fülébe, majd gyengéden kivette kezéből a mikrofont és bejelentette, hogy Őszentsége most a Világbékéért fog imádkozni. A közvetítés egyszer, élő adásban

24 https://www.youtube.com/watch?v=Gw-2aAdEgwY&feature=mfu_in_order&list=UL

25 Bár úgy sejtettem, hogy a nem sokkal korábban Afrikában elefántcsontból épült katedrális felszentelő, az afrikaiakat önfelédzt szaporodásra buzdító lengyel pápát a *Sympathy for the Devil*-t előadó Mick Jagger inspirálta, az ő huhogásából fájdalmasan hiányzott a rock'n'roll. Nem volt benne kihívás, pimaszság, vagányság, méltóság. Huhogásának nem volt dallama, ritmusa, ereje. Nem volt cool. Nem a halhatatlan győzelmi kiáltása volt, hanem a szorulásos, alvajáró keleteurópai értelmiségi szájalmas, stílusatlan óbégatása – „Istenkém, egy kicsikét én is szeretnék élni!”

26 A három esküvői gyűrűt viselő Erzulie Fréda Dahomey három szellem-férjhez – Damballa, Agwe és Ogoun – kötődik. Szimbóluma a szív, színei – mint a papáé – a pink, kék, fehér és arany. Áldozatként ékszereket, édes süteményeket és szeszes italokat fogad el. Kacér természetű, nőket és férfiakat egyaránt elcsábít. Vonzódik a szépséghez és kifinomultsághoz. A nőiesség és együttérzés megtestesítője, akinek sötét oldala is van: féltékeny, elkényeztetett és egyes ismerői szerint lusta is. Rituális megszállottság esetén – amely kétségtelenül létrejött a lengyel pápa amerikai bemutatkozása során – képes férfi- és nőtestbe költözni, átvenni annak irányítását, megtáncoltatni, megénekeltetni (a lengyel pápa esetében meghuhogtatni) a test főbérlejtét. A kollektív extázis úrnője boldogtalan, mert soha sem képes elérni szíve legfőbb vágyát, a valódi, intellektuális skrupulusoktól mentes, őseréjű orgazmust, ezért mindig sírva hagyja el a tiszteletére rendezett szertartásokat. Rokona Iyaldore Oxumnak, az erotikus szerelem, arany és nőiesség yoruba istennőjének. Míg Erzulie Fréda könnyezik a rituálék végén, nővére Danto hátborzongató, artikulálan ordításokat hallatva hisztérikus dührohamokkal reagál a realitásra.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Timeship ORGON –
David Bowie Shrine,
2016, digitális
kollázs; a művész
archívumából

ment le az egyik nagy amerikai tévécsatornán, ismétléseit nem engedélyezték. Egy kópiáját holland kortárs művészek megszerezték és az amszterdami videó-archívumnak ajándékozták. Minden képkockájára emlékszem, a magát rock sztárnak képzelő pápa idétlen huhogását még ma is hallom, ha akarom. Ulay és Marina Amszterdam városától kapott többemeletes iskolaépületben laktak. A termékhez nem kaptak kulcsokat, így Ulay kénytelen volt lyukakat ütni a falakon, azokon át közlekedtek az egykori osztályterem között. Marina mennyei vegetáriánus vacsorái, és a tudatosító varázsszertartások szent füstje. Éjszakákon át tartó beszélgetések – ugyanazokon a dolgokon neveltünk. Séták napfelkeltekor. Amszterdam története. A város toleráns szelleme. Lakóinak harmóniát kereső lelkülete. Varázsillatú kávéházak, varázsszerek minden igényt kielégítő választéka. Tuszfestmények készítése a vendéglakásban talált kínai bambusz-ecsettel. Akkor volt életemben először kínai ecset és tusfestő készlet a kezemben. Fizikai és matematikai képleteket és elektronikus kapcsolási rajzokat festettem emelkedett tudatállapotban. A magnóból a Tubeway Army és az Ultravox szólt. Naplóm egyik, rajzokkal, valamint leukoplaszt, gyógyszer-tabletták és műkörmö kompozíciókkal illusztrált kötetét Marina, a SPIONS látványtervek másolatait a de Appel galéria vásárolta meg. Az amszterdami turné bevételéből nemcsak az én kéthavi lakbéremet tudtam fedezni, hanem a SPIONS frontemberéét is. Örültem, amikor csaknem tíz évvel később New Yorkban megkísérelhettem visszaadni Ulay és Marina meghatározó amszterdami vendégszeretétét. Kapcsolatunk megmaradt, életem fordulópontjain általában felbukkannak, korábban együtt, mostanában külön-külön, és rendszerint átlendítenek holtponthoz.

Amszterdamból Párizsba visszatérve másnap beálltam a világ sötétebb tájairól érkezettek hosszú sorába, menekültstátuszért folyamodtam a menekültügyi hivatalban (OFPRO – *Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides*). A sor lassan mozgott előre, de a vidám tibeti láma nem. Megérkezve fűgén az egyetlen nyitott hivatalnoki ablakhoz sietett a sor mellett, gyengéden az éppen menedéket kérő elé lépett, mosolyogva köszönt és átnyújtotta papírjait a mogorva ügyintézőnek, majd mosolyogva elköszönt és ugyanolyan gyorsan, derűsen távozott, ahogy érkezett. Egyszerű akciója, minden ellenállást elhárító karizmája mély benyomást tett akkor újjáépülő személyiségemre. Senki sem haragudott meg a lámára, amiért a sorbaállást mellőzve intézte ügyét. Ez azért volt különös, mert egyébként – különösen, ha összeférhetetlen keleteurópai menekültek vegyültek a sorban állók közé – már azért is ordibáltak, ha egy csillogó szemű kis menekült gyerek játékosan beállt a korábban érkezettek elé. A láma pimasz csodatétele hatására a következő öt évet részben Tibet történelme és szellemi kincsei kutatásával töltöttem.

Folytatása következik

